

RAPPORT BAZALT GROEP ONDERSCHRIJFT URGENTIE VAN AANPAK

Kansenongelijkheid toegenomen door corona

Hoewel kansenongelijkheid van alle tijden is, krijgt het onderwerp de laatste tijd veel aandacht. Niet alleen van minister Slob, die onlangs maar liefst een half miljard euro uittrok ter bestrijding van corona-achterstanden. Ook 'het veld' is er steeds meer mee bezig. Bazalt Groep, bestaande uit onderwijsadviesbureaus Bazalt, HCO en RPCZ, stak de thermometer in de kansenongelijkheid als gevolg van corona.

TEKST MARTIN VAN ROOIJ FOTOGRAFIE BAZALT GROEP
GRAPHICS FREEPIK EN WAKKER DESIGN

Volgens bestuurder Annemarie Kaptein heeft niet alleen Bazalt Groep veel aandacht voor kansenongelijkheid. 'Voor dit jaar was kansenongelijkheid al een belangrijk thema voor ons. Door corona is het nog nadrukkelijker in beeld gekomen bij het veld. We komen veel op scholen en zien dat zowel bestuurders als schoolleiders en leraren de noodzaak voelen om kansenongelijkheid te bestrijden.'

De coronacrisis doet de kansengelijkheid geen goed. Wat verstaan we eigenlijk onder kansenongelijkheid? Welke factoren maken een kind kansarm of kansrijk? En wat zijn de gevolgen van corona

en het afstandsonderwijs voor de kansenongelijkheid? Bazalt Groep gaf DUO opdracht dit te onderzoeken. DUO bevroeg 1.000 respondenten: 500 in het primair onderwijs (300 leerkrachten en 200 schoolleiders) en 500 in het voortgezet onderwijs. Bazalt Groep-bestuurder Annemarie Kaptein en haar collega onderwijsadviseur Jan Ververs, die onder andere nauw betrokken was bij de bewerking van het boek *Ieder kind kansrijk* van Eric Jensen (zie kader), voorzien de belangrijkste conclusies van commentaar en context.

Kansenongelijkheid wordt met name veroorzaakt door de thuissituatie.

Uit de resultaten blijkt met name de thuissituatie/achtergrond (minder ondersteuning, minder aandacht, minder middelen en een lagere opleiding van ouders) van grote invloed te zijn als het gaat om de vraag of een leerling kansrijk of kansarm is.

Kaptein: 'Ik maak hieruit op dat we ouders in de ontwikkeling van kinderen een belangrijkere rol moeten geven. Scholen zouden meer beleid moeten maken om de betrokkenheid van ouders bij het leren van hun kind te vergroten. Dit wordt natuurlijk al langer geprobeerd en het valt niet mee, zeker als ouders laagopgeleid zijn of niet de middelen en mogelijkheden hebben om hun kinderen te ondersteunen bij het leren.'

Bestuurder Annemarie Kaptein

Lesgeven op afstand

75,5% van de leerkrachten en schoolleiders in het po ziet als gevolg van het onderwijs op afstand (dit voorjaar vanwege corona) op hun school juist voor kansarme leerlingen lichte (43%) tot stevige (32,5%) nadelige effecten. 57% van de leerkrachten noemt weinig ondersteuning door ouders als belangrijkste oorzaak daarvan.

Uit het onderzoek blijkt dat onderwijs op afstand met name voor kansarme leerlingen nadelige effecten heeft.

Het overgrote deel van de onderzoeksgroepen geeft aan dat onderwijs op afstand lichte of stevige nadelige effecten heeft voor de kansarme leerlingen (tussen de 74% en 83%).

Ververs: 'Het heeft er alle schijn van dat het afstandsonderwijs voor kansarme leerlingen sterkere negatieve effecten heeft dan voor kansrijke leerlingen. In kansarme gezinnen hebben de kinderen niet altijd de beschikking over een laptop, zeker niet als het gaat om een kinderrijk huishouden. Verder zijn de ouders zelf soms laagopgeleid en/of de Nederlandse taal niet goed machtig, waardoor ze hun kind niet goed kunnen helpen bij de thuisstudie. Hier in Den Haag lieten sommige scholen hun kinderen daarvoor toch naar school komen, omdat van leren thuis weinig terecht kwam.' Kaptein vult aan: 'Ik sprak deze week een bestuurder die vijftig kinderen kwijt was. Die hadden thuis vrijwel niks aan school gedaan. Dan loop je snel een achterstand op.'

Door de coronacrisis is er meer zicht gekomen op de kansarme leerlingen, zo blijkt uit het onderzoek.

De meerderheid van de vo-docenten (69%), vo-schoolleiders (76%), po-leerkrachten (72%) en po-schoolleiders (64%) geeft aan dat het onderwijs op afstand (vanwege corona) voor hen enigszins / in sterke mate zichtbaarder heeft gemaakt welke leerlingen op hun school kansarm zijn.

Ververs: 'Je zou dit als een voordeel kunnen zien, want als je de aard en de omvang van het probleem niet kent, is een oplossing ver weg. Veel scholen bouwden tijdens de coronacrisis *time slots* in zodat leerlingen een-op-een aandacht konden krijgen. Tijdens een reguliere lesweek is dat haast niet mogelijk.'

Het rapport toont aan dat kansenongelijkheid tegen gaan een gedeelde taak is van met name de school en de ouders van leerlingen.

Het merendeel van de onderzoeksgroepen geeft aan dat het deels een taak is van de school, maar ook deels bij anderen ligt (tussen de 63% en 73%). Circa 9 op 10 van de respondenten ziet een gedeelde taak met de ouders.

Kaptein: 'Bij de bestrijding van kansenongelijkheid kijken we – logisch – als eerste naar de school en met name naar de leerkrachten. Maar de school kan het niet alleen. De kansenongelijkheid ontstaat immers niet op school maar thuis – en daar moet hij ook mede worden bestreden. Natuurlijk kunnen ouders de taak van de leerkracht niet overnemen, maar we mogen wel van hen verwachten dat ze in de gaten houden hoe hun kind leert.'

Rapportage Onderzoek Kansen(on)gelijkheid

Je vindt de Rapportage Onderzoek Kansen(on)gelijkheid op bazaltgroep.nl/iederkindkansrijk.

Onderwijsadviseur Jan Ververs

Frustrerend

De algehele conclusie is dat kansengelijkheid in het onderwijs door corona is gegroeid. Kaptein: 'Dat moet voor leerkrachten en schoolleiders frustrerend zijn om te zien. Maar er is ook goed nieuws. Hoewel ruim de helft van de onderzoeksgroep kansengelijkheid tussen leerlingen ervaart, laat het rapport zien dat scholen zelf invloed kunnen uitoefenen. Het start met bewustwording. Alleen: leraren voelen zich vaak niet bekwaam om kansengelijkheid te bestrijden en zeggen niet over de benodigde vaardigheden te beschikken.'

Langetermijneffecten

Wat de langetermijneffecten van de coronacrisis op de kansengelijkheid zijn, is volgens de twee lastig in te schatten. Ververs:

'Veel leerlingen kwamen terug met flinke hiaten in hun ontwikkeling. Dat is niet zo gemakkelijk bij te spijkeren.' Kaptein: 'Daar komt bij dat met name de kinderen in de groepen 3, 7 en 8 in een cruciale fase van hun ontwikkeling zitten, of, in het vo, net voor een examen. Verschillende basisscholen boden de leerlingen een zomerschool aan. We weten niet hoeveel kinderen van dat aanbod gebruik hebben gemaakt en wat de effecten ervan zijn op de kansengelijkheid.'

Wie om ideeën en handvatten verlegen zit: lees het boek *Ieder kind kansrijk: lesgeven aan leerlingen die opgroeien in armoede*, be-toogt Kaptein (zie kader, red.). 'Het begint vaak met de mindset van het kind – en trouwens ook van de leerkracht. Een kind met zelfvertrouwen ontwikkelt zich beter.' Ververs: 'Het boek is een begin. Auteur Eric Jensen is wetenschapper en ervaringsdeskun-dige; hij groeide zelf op in armoede. Hij deed in Amerika onder-zoek naar kinderen die opgroeien in armoede. Hij is ervan overtuigd dat leerkrachten een onderscheidende rol kunnen spe-len in het verkleinen van de kloof tussen kansarme en kansrijke kinderen door op een rijke manier les te geven, zodat het zelfver-trouwen en de motivatie van de leerlingen groeit.'

Investeren in relaties

Kortom, schoolleider: kampt u met kansengelijkheid? Weet dan dat trainingsmateriaal wordt ontwikkeld *as we speak* (zie kader 'Op expeditie door de school'). Ondertussen doen scholen

er goed aan hun relatie met de leerlingen te verstevigen, opert Ververs. 'Wil je kansengelijkheid bestrijden, dan heb je een sterke relatie met je leerlingen nodig, zo blijkt uit onderzoek. Daarom adviseer ik scholen de kansarme leerlingen in beeld te brengen en ermee in contact te blijven. Stel jezelf de vraag: wat kan ik doen en welke voorbeeldrol kan ik spelen om de school-loopbaan van dit kind een boost te geven? Misschien helpt het om het kind te koppelen aan een rolmodel of een vertrouwens-persoon aan te wijzen. Als het kind thuis niet wordt gemotiveerd, laat de school dan de grote motivator zijn.'

OP EXPEDITIE!

Bazalt Groep ontwikkelt een training en begeleiding die leraren helpt kansengelijkheid te bestrijden. Ververs: 'We noemen het een 'expeditie'. Het is een traject dat scholen met ons kunnen aangaan. We gaan dan samen door de organisatie heen en bekijken wat leerkrachten en schoolleiders kunnen doen om kansarme kinderen kansrijker te maken. Binnenkort gaan we met een aantal scholen een pilot draaien. Het wordt geen blauw-druk, maar meer een aanzet tot co-creatie, zodat de school gericht zijn eigen problematiek kan aanpakken, ondersteund door onze expertise.'

55% van de leerkrachten in het po denkt dat ze invloed hebben op de kansengelijkheid van leerlingen op school. Daarvan is 62% er bewust mee bezig, 43% voelt zich daartoe bekwaam. Schoolleider geven vaker aan (72%) invloed te hebben op kansengelijkheid. 76% is daar bewust mee bezig en 57% voelt zich daartoe bekwaam.

CONCLUSIES

- Ruim de helft tot twee derde van de leerkrachten en schoolleiders in het po/vo ervaart kansengelijkheid tussen leerlingen op school.
- Kansengelijkheid tegengaan is een gedeelde taak, met name van de school, ouders en leerlingen.
- Veel leraren voelen zich niet bekwaam om hun leerlingen kansrijker te maken.

Ieder kind kansrijk

Kinderen uit lagere sociaaleconomische klassen krijgen minder prikkels om hun talenten te ontdekken, waardoor de kansengelijkheid toeneemt. Leraren kunnen een doorslaggevende rol spelen in het verkleinen van de kloof tussen kansarm en kansrijk, door op een rijke manier les te geven. Eric Jensen beschrijft zeven specifieke mindsets en bijbehorende strategieën die het verschil kunnen maken, zowel bij de leerkracht als bij het kind.

Hardcover | ISBN 978-94-6118-290-6 | juni 2020 | 228 pagina's | € 44,-.
Verkrijgbaar via shop.bazalt.nl.

Drie van elke vijf leraren en schoolleiders in het po en vo signaleren kansengelijkheid tussen leerlingen (62%).